

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to‘plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo‘mitasi

Tashkiliy qo‘mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo‘mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo‘mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og‘li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o‘qituvchisi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo‘mita a‘zolari:

Sh. Jabbarov – O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg‘iziston Respublikasi O‘sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, professor. (Qirg‘iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog‘iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog‘iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog‘iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg‘anbayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug‘i bilan oliy ta‘lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o‘tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o‘qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rin olgan

To‘plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to‘g‘riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas‘ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

11. Мадрахимов, Ш. Н., & Худайберганаева, Х. (2024). Характеристики покрытия кормов живой массой быков породы монбельярд разных генотипов. In *Актуальные проблемы, перспективные планы и инновационные решения в селекции, семеноводстве и агротехнологиях сельскохозяйственных культур: материалы Международной научно-практической конференции, 26 сентября 2024 г* (p. 388).
12. Мадрахимов, Ш. Н., Мамадов, Ф. Қ., & Гулбутаев, Б. Х. (2024). Турли селекцияга мансуб голштин зотли сигирларнинг сут маҳсулдорлиги. *Science and innovation*, 3(Special Issue 40), 255-257.
13. Мадрахимов, Ш. Н. (2024). Сут-гўшт йўналишидаги қорамол зотлар маҳсулдорлигини оширишнинг селекцион-технологик асослари. *Автореферат. Қишлоқ хўжалиги фанлари доктори*, 72.
14. Мадрахимов, Ш. Н., & Рузибоев, Н. Р. (2022). Саноат асосида чатиштиришдан олинган F1 дурагай авлодларининг усиш курсаткичлари. *Ж. "Chorvachilik va naslchilik ishi"*, 4, 26.
15. Madrahimov, S. N. (2023). The effect of feeding on the expression of the hereditary opportunities of monbelyard bulis belonging to different genotypes. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, (22), 1.
16. Madrahimov, S., & Roziboev, N. (2023). Growth and development of F1 hybrid progenies of Schwitz cows using beef breeds. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 371, p. 01003). EDP Sciences.

SUR QORAQALPOQ NASLIY TIPIDAGI QO'ZILARDA RANG-BARANG TUSLARNING SHAKLLANISHI VA IFODALANISH XUSUSIYATLARINI TAHLIL QILISH

Urimbetov A.A., Qurbaniyazov S.S., Saparbaev Q.E.

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Kirish. Qorako'lchilik tarmog'i Respublika chorvachiligida muhim o'rin tutadi. Qorako'l qo'ylari 20 mln gektardan ortiq bo'lgan cho'l yaylovlaridan samarali foydalanishga moslashgan bo'lib, bu hududlar qattiq iqlim sharoiti bilan tavsiflanadi.

Qorako'l qo'ylarining asosiy mahsuloti - qorako'l smushkalar bo'lib, ular o'zining rangi, rango-rangligi va betakror jingalaklari bilan jahon ko'ngillilik bozorida yuqori baholanadi.

Qoraqalpog'iston O'zbekistondagi qorako'lchilikning yirik hududi hisoblanib, sur qoraqalpog' nasldor tipidagi, o'ziga xos rangdor qo'ylarni yetishtirish bo'yicha asosiy nasl bazasi hisoblanadi.

Ko'plab tadqiqotlarda ushbu qo'ylardagi belgilarning murakkab irsiylanish mexanizmi va ularning keng tarqalish diapazoni aniqlangan.

Shu sababli, ushbu rangdor qo'ylarda seleksiya belgilarining namoyon bo'lish chegaralarini aniqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Materiallar va metodlar. Tadqiqotlar sur qoraqalpog' nasldor tipidagi qorako'l qo'ylarida o'tkazildi. Tajribalar uchun "Shamchiroq" rangbarangligidagi qo'chqorlar hamda "Shamchiroq," "Po'lati," "Uryuk-gul" va "Qamar" rangbarangligidagi qo'ylar tanlab olindi. Ular gomogen va geterogen juftlash variantlarida parvarish qilindi.

Olingan nasl "Qorako'lchilikda naslchilik ishlarini yuritish va qo'zilarni baholash bo'yicha qo'llanma" asosida baholandi.

Olingan ma'lumotlar variatsion statistika usullari yordamida ishlab chiqildi.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot davomida ota-ona gullari qo'zilar rangdorlikning namoyon bo'lishi va gultoj uzunligiga ta'siri o'rganildi.

Rangdorlikning namoyon bo'lish darajasi seleksiyada muhim ko'rsatkich hisoblanadi. Rangning kuchli ifodalanishi qorako'l smushkasining estetik jozibadorligini oshiradi hamda hayvonning nasliy va tijorat qiymatini oshiradi.

Ota-ona rangbarangliklariga va juftlash turlariga qarab, qo'zilar rangdorlik darajasi sezilarli farqlandi.

Gomogen juftlash ("Shamchirak × Shamchirak") varianti bo'yicha kuchli rangdorlikka ega qo'zilar ulushi $90,0 \pm 3,0\%$ ni tashkil etdi va bu boshqa variantlarga nisbatan yuqori bo'ldi.

Ikkinchi variantga nisbatan ustunlik - $22,0\%$, uchinchisiga - 35% , to'rtinchisiga - $51,0\%$ bo'ldi.

To'rtinchi variant ("Shamchirak × Kamar") esa o'rtacha ($29,0 \pm 4,53\%$) va yetarlicha namoyon bo'lmagan ($32,0 \pm 4,66\%$) rangdorlikka ega qo'zilar ulushini oshirdi.

Shuningdek, ota-ona gullari qo'zilar zavitok uzunligiga ham ta'sir etadi. "Shamchirak x Shamchirak" juftlashidan olingan avlod uzun zavivkali qo'zilar ulushi bo'yicha ($60,0 \pm 4,89\%$) boshqa variantlardan ($25,0-31,0\%$) ancha ustun ekanligi qayd etildi ($P < 0,001$).

Qolgan variantlarda esa asosan o'rta zavitkali qo'zilar ($52,0-58,0\%$) uchradi.

Xulosa. O'tkazilgan tadqiqotlar natijalariga ko'ra, "Shamchirak" rangbarangligidagi qorako'l qo'ylari sur qoraqalpoq tipidagi eng qimmatli genotip hisoblanadi.

Bu ranglanishning keskin kontrastligi rangdorlikning namoyon bo'lishini va jingalak uzunligini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shuning uchun bu holatni seleksiya ishlarida hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ахметшиев А.С. Қорақалпоқ сура қорақўл қўйларини селекция қилиш. – Алма-Ата: “Қайнар”, 1989. – 150 б.
2. Плохинский Н.А. Зоотехниклар учун биометрия бўйича қўлланма. – Москва, 1969. – 256 б.
3. Уримбетов А.А. Қорақалпоқ сур қўйларининг этологияси ва маҳсулдорлиги. Монография. – Нукус, 2020. – 11 б.
4. Хатамов А.Х. Адир шароитида турли этологик типдаги қорақалпоқ сур қорақўл қўйларининг био-маҳсулдорлик хусусиятлари. Автореф. қ.-х.ф.н. – Самарқанд, ҚЧЭИТИ, 2019. – 38 б.
5. Хатамов А.Х. Янги уруғлантириш шароитида қорақалпоқ сур қорақўл қўйларининг гул типлари ва шакллариининг намоён бўлиши. // “Чорвачилик ва наслчилик иши” журнали. №3 (112), 2017. – Б.35–36.
6. Юсупов С. ва бошқалар. Қорақўлчиликда наслчилик ишларини юритиш ва қўзиларни баҳолаш бўйича қўлланма. – Тошкент, 2015. – 31 б.